

شهر و رفتارهای اجتماعی

نالی

مسعود داوودی نژاد

عضو هیات علمی دانشگاه خوارزمی مشهد

محمدرضا مبهوت

عضو هیات علمی دانشگاه خوارزمی مشهد

انتشارات طحان

ناشر تخصصی معماری و شهرسازی

سرشناسه	داوری نژاد، مسعود، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور	شهر و رفتارهای اجتماعی / تألیف مسعود داوری نژاد، محمدرضا مهرت
مشخصات نشر	تهران : طحان، ۱۳۹۲
مشخصات ظاهری	۱۴۸ص:؛ مصور، نمودار.
شابک	978-964-2932-88-7
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	نماینه
موضوع	جامعه‌شناسی شهری
موضوع	شهوت‌شناسی
موضوع	حاشیه‌نشینی
موضوع	شهرسازی — جنبه‌های اجتماعی
شناخته افزوده	مهرت، محمدرضا، ۱۳۵۶ -
رده بندی کنگر	۱۳۹۲ قش ۹/۵۱/۵۴ HT
رده بندی دیویی	۷۶۳.۰۷
شماره کتابشناسی ملی	۳۱۶۱۸۸۹

شهر و رفتارهای اجتماعی

تألیف: مسعود داوری نژاد - محمدرضا مهرت
 ناشر: طحان
 مدیر تولید: ابوالفضل جلاغلو
 طراح جلد: سعید طحان نژاد
 چاپ: طرح و متن: طحان
 صحافی: طحان و نقش نوین
 آلودگی: آید گر ایک
 توزیع: چاپ: اول ۱۳۹۲
 شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه
 شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۹۳۲-۸۸-۷
 قیمت: ۸۵۰۰ تومان

تلفن‌های مرکز پخش انتشارات طحان:
 ۶۶۴۰۳۱۹۱ - ۶۶۴۰۳۲۰۸
 فاکس: ۶۶۹۶۷۰۵۹
 شماره همراه: ۰۹۱۳۱۹۸۵۶۱۷

پیشگفتار

روند روز افزون توسعه شهری و شهرنشینی در عصر حاضر سبب شده است تا تغییرات عمده‌ای به لحاظ کمی و کیفی در شهرها بوجود آید. از یک سو وسعت و قلمرو و به عبارت بهتر شکل فضایی شهرها گسترش زیادی پیدا کرده و از سوی دیگر ویژگی‌های فردی و اجتماعی ساکنان شهرها که از آن با عنوان فرهنگ شهری یاد می‌شود، دستخوش تغییر و تحولات بنیادین شده که این امر نیز سبب بروز پیامدهای مثبت و منفی این فرآیند توسعه شهرنشینی - بیش از پیش - شده است.

در اینجا می‌توان چند سؤال اساسی را مطرح کرد از جمله: شهرنشینی چه تأثیری بر رفتار و روحیه افراد خواهد داشت؟ به عبارت دیگر آیا زندگی در شهر، انسان‌ها را به یکدیگر نزدیک کرده و ارتباط آن‌ها را صمیمی و دوستانه نموده است یا برعکس، آن‌ها روز به روز از یکدیگر فاصله گرفته و منزوی خواهند شد؟ میزان و نحوه کنترل اجتماعی در شهرها چگونه است و این کنترل بر عهده کیست؟ یا توجه به گوناگونی فرهنگ شهرنشینان آیا ارتباط افراد با یکدیگر متکی بر ابزار مادی (انگیزه منفعت مادی) است؟ و ... که این کتاب کوششی است به منظور پاسخگویی به این پرسش‌ها و بسیاری از پرسش‌های دیگر از این دست.

از یک دیدگاه شهرنشینی فرآیندی است که طی آن جمعیت شهری، در مقابل کاهش جمعیت روستایی فزونی می‌یابد و یا به عبارت دیگر پدیده‌ای است که در آن عده زیادی از افراد از سکونتگاه‌های روستایی به سکونتگاه‌های شهری، نقل مکان کرده و به ایجاد اقامتگاه‌های شهری می‌پردازند. همچنین بسیاری از نویسندگان، شهر را به صحت‌نات تسبیه کرده‌اند، زیرا به عقیده آن‌ها شهر مکانی است که جمعیت در آن متراکم است و افراد در طول زندگی روزمره، کنش‌های متقابل بسیاری باهم دارند، گرچه بیشتر افرادی که باهم روبرو می‌شوند، غریبه هستند. جمعیت شهری ناهمگون است، بنابراین افراد باید به نحوی با دیگران ارتباط برقرار کنند و وارد کنش متقابل شوند تا این ارتباط برای آن‌ها معنادار باشد و از آنجمله همیشه در شهر، موضوع برخورد با افراد ناشناس مطرح است - که هیچ گذشته مشترک و یا تجربیات مشابهی ندارند- بنابراین افراد همانند بازیگران تئاتر، خود را به نمایش می‌گذارند و تصویری از خود ارائه می‌دهند که مورد قبول دیگران قرار گیرد.

با این مقدمه در می‌یابیم که خیل عظیم شهرنشینان که به گونه‌ای گسترده و روزافزون بر تعداد آن‌ها افزوده می‌شود، به لحاظ ویژگی‌های بسیاری از جمله سبک و روش زندگی،

عادت‌ها، خلق و خوی، سلیقه‌ها، خصلت‌ها، شیوه‌های تفکر و ... بسیار نامتجانس و ناهمگون هستند. در نتیجه شناخت نتایج اجتماعی شهرنشینی و تغییر و تحولات اجتماعی- فرهنگی ناشی از آن، ریشه در عوامل بسیاری دارد که در مجموع با عنوان فرهنگ شهری یا شهرنشینی شناخته می‌شوند.

با این توصیف در این کتاب و در فصل اول و با توجه به پیچیدگی‌های مربوط به شهر، سازمان شهر، روش زندگی در شهر، به بررسی ریشه‌های تاریخی و مبانی نظری جامعه‌شناسی شهری و نیز تحلیل نظریه‌های مختلف در زمینه شهر، تحول‌پذیری آن، تغییر ساختار و کارکردهای آن پرداخته شده است.

در فصل دوم این کتاب، ضمن معرفی عوامل مؤثر در رشد و گسترش شهرها، اثرات ناشی از این رشد و گسترش بر روی نهادهای مختلف اجتماعی از قبیل آموزش و پرورش، فرهنگ، خانواده و ... مورد توجه قرار گرفته است. در ادامه این فصل نیز اشاره‌ای به انواع شهرها و کارکردهای ویژه هر یک در حوزه جامعه‌شناسی شهری شده است.

در فصل سوم، ضمن شناخت ویژگی‌ها و مشخصات جامعه شهری از دیدگاه مورفولوژی (ریخت شناسی) به بررسی تفاوت‌های گروه‌های اجتماعی ساکن در شهرها و روستاها و نیز عوامل مؤثر بر شخصیت افراد ساکن در جوامع شهری، پرداخته شده است. در ادامه نیز ضمن معرفی و شناخت انواع آسیب‌های اجتماعی در جوامع راهکارهایی به منظور کاهش اثرات ناشی از انواع آسیب‌های اجتماعی به ویژه در شهرها، ارائه شده است.

در فصل چهارم و پنجم از این کتاب، وندالیسم، جرم و خشونت در فضاهای شهری و راهبردهای مقابله با آثار سوء آن مورد توجه قرار گرفته است و در نهایت در فصل آخر نیز ضمن مروری بر ویژگی‌های اجتماعی گروه‌های ساکن در حاشیه شهرها، به بیان ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی جوامع ساکن در حاشیه کلانشهر مشهد بطور خاص، پرداخته شده است.

امید است کتاب حاضر مورد توجه دانشگاهیان، اساتید، دانشجویان و کلیه علاقه‌مندان مباحث جامعه‌شناسی، به ویژه در حوزه شهری، واقع شود.

باسپاس

مسعود داوری نژاد

محمد رضا مبهوت

فصل اول: ریشه‌ها و نظریه‌های جامعه‌شناسی شهری	۱۱
۱- مقدمه	۱۳
۲- ریشه‌های تاریخی و مبانی نظری جامعه‌شناسی شهری	۱۵
۳- مکاتب شیکاگو	۱۷
۴- وبرگرایی‌های عمده اجتماعی شهر بر اساس نظریات لوئیس ورت	۳۱
فصل دوم: شهرها و نهادها و مختلف اجتماعی	۲۵
۱- مقدمه	۲۷
۲- بررسی عوامل مؤثر در رشد و گسترش شهرها	۳۸
۱-۲- انقلاب صنعتی و پیدایش صنعتی و تجاری شدن شهرها	۴۸
۳-۲- عامل تجارت و داد و ستد	۳۵
۳-۲- عامل توسعه حمل و نقل و ارتباطات	۳۶
۴-۲- گسترش اقتصادی شهرها	۳۶
۵-۳- عوامل فرهنگی و ارزش‌های گوناگون در شکل‌گیری	۳۷
۳- اثرات ناشی از رشد و گسترش شهرها بر روی نهادها و مختلف اجتماعی	۳۷
۱-۳- نهاد آموزش و پرورش	۳۷
۲-۳- فرهنگ	۳۸
۳-۳- خانواده	۳۹
۴-۳- امکان و محیط زیست	۴۱
۵-۳- ازدواج و طلاق	۴۲
۴- طبقه‌بندی شهرها از دیدگاه جامعه‌شناسی	۴۳
۱-۴- شهرهای صنعتی	۴۳
۲-۴- شهرهای تجاری-بازرگانی	۴۴
۳-۴- شهرهای دانشگاهی-مدرسی	۴۵
۱-۴- شهرهای تاریخی-فرهنگی	۴۶
۵-۴- شهرهای مذهبی-زیارتی	۴۶
۶-۴- شهرهای نظامی-دفاعی	۴۶
۷-۴- شهرهای سیاسی	۴۷
۸-۴- شهرهای تفریحی-دینی	۴۸
۹-۴- شهرهای خوابگاهی	۴۸
۱۰-۴- شهرهای معدنی	۴۹
۱۱-۴- شهرهای مختلط	۴۹
فصل سوم: گروه‌های اجتماعی ساکن در جوامع شهری و روستایی	۵۱
۱- مقدمه	۵۳
۲- مشخصات جامعه شهری از دیدگاه مودرنولوژی	۵۳
۱-۲- بی‌نامی شهر	۵۳
۲-۲- بحران مسکن و کاسانه	۵۴
۳-۲- تفاوت‌های طبقاتی	۵۴

۵۵	۴-۲- ناهمگنی اجتماعی
۵۵	۵-۲- انرژی و سرعت
۵۶	۳- تفاوت‌های شهر و روستا از دیدگاه جامعه‌شناسی
۵۶	۳-۱- قدرت ارزش‌های سنتی
۵۶	۳-۲- ارتباطات و تماس‌های اولیه
۵۶	۳-۳- سادگی و یکپارختی زندگی
۵۷	۳-۴- تخصص‌گرایی
۵۷	۳-۵- استقرار و جایگزینی درست افراد
۵۷	۳-۶- تحرک اجتماعی
۵۸	۳-۷- محدودیت‌های تخصصی
۵۸	۳-۸- موفقیت‌های اجتماعی
۵۸	۳-۹- ویژگی‌های مسکن
۵۹	۳-۱۰- تضاد و تفاوت بین ویژگی‌ها
۵۹	۳-۱۱- شهر جایگاه نرگس
۵۹	۴- ویژگی‌ها و مشخصات گروه‌های اجتماعی ساکن در جوامع شهری
۵۹	۴-۱- ناهمگنی اجتماعی
۵۹	۴-۲- کنترل ثانویه
۶۰	۴-۳- تحرک اجتماعی
۶۰	۴-۴- انجمن‌های داوطلبانه
۶۱	۴-۵- فرد گرایی
۶۱	۴-۶- کمبود احساس همدردی با جامعه
۶۱	۴-۷- کمبود وحدت با خانواده
۶۱	۴-۸- بستی در زمینه‌های اخلاقی
۶۲	۴-۹- ویژگی‌های مربوط به زندگی زنشویی
۶۲	۵- روحیه، رفتار و شخصیت شهرنشینان
۶۴	۵-۱- عوامل مؤثر بر شخصیت افراد در جوامع شهری
۶۴	۵-۱-۱- عوامل وراثتی
۶۴	۵-۱-۲- عوامل محیطی
۶۶	۶- انحرافات و آسیب‌های اجتماعی و انواع آن
۶۷	۶-۱- وابستگی دارویی یا اعتیاد
۶۸	۶-۲- انحرافات جنسی
۶۸	۶-۳- سرقت و دزدی
۶۹	۶-۴- خودکشی
۶۹	۶-۵- مهاجرت
۷۰	۶-۶- بی‌خانمانی
۷۰	۶-۷- فقر
۷۱	۶-۸- بیکاری
۷۱	۶-۹- طلاق
۷۳	فصل چهارم: وندالیسم در جوامع شهری و راهبردهای مقابله با آن
۷۵	۱- مقدمه

۷۵	۲- تعریف وندالیسم
۷۶	۳- تاریخچه و وجه تسمیه وندالیسم
۷۶	۴- وندالیسم در تعریف محققین و نظریه پردازان
۷۸	۵- انواع وندالیسم
۷۹	۶- برخی از اشکال وندالیسم
۷۹	۶-۱- وندالیسم اینترنتی
۷۹	۶-۲- وندالیسم و وابستگی در جهان ورزش
۸۴	۶-۳- وندالیسم در منابع
۸۴	۶-۴- وندالیسم شهری در ایران: مبانی محلی
۸۵	۷- تاثیر حساسیت بر وندالیسم
۸۶	۸- رابطه گروه‌های گمنام وندالیسم
۸۶	۹- رابطه شرایط محلی و وندالیسم
۸۷	۱۰- سابقه تحقیق در مورد وندالیسم در ایران
۸۸	۱۱- وندالیسم در فوسن کیفیت ایران
۸۹	۱۲- وندالیسم در جهان
۸۹	۱۲-۱- وندالگری در مهندسی، ماکروس، میکروس
۸۹	۱۲-۲- الیاسی‌های وندال گرا
۸۹	۱۲-۳- وندالیسم در آمریکا
۹۰	۱۲-۴- استیاسی‌های معتدله و وندالیسم سیاسی
۹۰	۱۲-۵- ظهور وندالیسم در جامعه میهن‌دوستی
۹۰	۱۲-۶- ساختار علل و انگیزه‌های وندالیسم
۹۱	۱۴- عوامل خانوادگی مؤثر بر وندالیسم
۹۲	۱۵- حاشیه‌های وندالیسم
۹۲	۱۶- هرجاناب روحی، روانی و وندالیسم
۹۳	۱۷- پیکار و راهکارهایی به منظور کاهش آثار سوء بیداد وندالیسم
۹۵	فصل پنجم: جرم و خشونت در فضاهای شهری
۹۷	۱- مقدمه
۹۸	۲- تعریف خشونت
۹۹	۳- ریشه‌های خشونت
۱۰۱	۴- انواع خشونت
۱۰۱	۵- نظریه‌های مربوط به خشونت
۱۰۱	۵-۱- نظریه یادگیری اجتماعی
۱۰۲	۵-۲- نظریه کنترل اجتماعی
۱۰۴	۵-۳- نظریه فشار
۱۰۵	۵-۴- نظریه منابع
۱۰۵	۵-۵- نظریه ماده
۱۰۵	۵-۶- نظریه‌های اکولوژیکی
۱۰۶	۵-۷- تئوری تعاملی تورنبری
۱۰۶	۵-۸- رهیافت فعالیت روزمره
۱۰۶	۵-۹- مدل توسعه اجتماعی

۱۰۷	۶- خشونت شهری و مشخصات آن
۱۰۸	۷- اشکال و محیط‌های خشونت شهری
۱۰۹	۸- دلایل و انگیزه‌های خشونت شهری
۱۱۰	۹- طبقه‌بندی جرایم از دیدگاه اکولوژی اجتماعی خشونت‌های شهری
۱۱۳	۱۰- راه‌های مبارزه با پدیده خشونت
۱۱۳	۱۱- پیشگیری اجتماعی از جرم و خشونت
۱۱۵	فصل ششم: ویژگی‌های اجتماعی گروه‌های ساکن در حاشیه شهرها
۱۱۷	۱- مقدمه
۱۱۷	۲- مفهوم حاشیه‌نشینی
۱۲۰	۳- حاشیه‌نشینی و دلایل پیدایش آن
۱۲۵	۴- ویژگی‌های کاربردی مناطق حاشیه‌نشین
۱۲۹	۵- ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی جوامع حاشیه‌نشین
۱۳۲	۶- حاشیه‌نشینان شهر مشهد و بررسی ویژگی‌های اجتماعی آنان
۱۳۳	۷- عوامل مؤثر در پیدایش و گسترش حاشیه‌نشینی در مشهد
۱۳۶	۸- ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی حاشیه‌نشینان شهر مشهد
۱۳۷	۱-۸- سواد
۱۳۷	۲-۸- ازدواج و طلاق
۱۳۸	۳-۸- دین و مذهب
۱۳۸	۴-۸- خصیصه‌های اخلاقی
۱۴۱	فهرست منابع و مآخذ